

УДК 616–085:615.825(049.32)(477)

Рецензія на навчальний посібник В.К. Ярового «Клінічна мануальна медицина». — Вінниця: Нова книга, 2008. — 320 с.

Одним із найважливіших гуманістичних завдань будь-якого демократичного суспільства є забезпечення і створення умов для високого рівня навчального процесу в усіх галузях науки. Проблема навчально-педагогічного процесу в Україні майже ніколи не стояла осторонь від нагальних потреб суспільства. Як свідчить сучасна всесвітня практика, проблема вищої освіти успішно вирішується лише в тих країнах, де суспільство за допомогою усіх можливих засобів усвідомлено створює сприятливі умови для науково-дослідницької роботи, що збагачує науковий скарб новими досягненнями і, таким чином, сприяє інтелектуальному та економічному прогресу. Саме тому втілення у програму вищої медичної освіти сучасних знань з патогенетичного лікування численних захворювань хребта і суглобів мануальними засобами, поданих у навчальному посібнику В.К. Ярового «Клінічна мануальна медицина» (Вінниця, «Нова книга», 2008 рік), сприятиме вирішенню однієї з актуальних медичних проблем сьогодення.

Ще до недавнього часу оцінка мануальної терапії у нашій країні була досить складною та суперечливою. Ті лікарі, які володіли ручними способами і широко використовували їх у своїй практиці, залишалися задоволеними наслідками такого лікування. Інші ж заперечували її ефективність і тим самим перешкоджали розвиненню мануальної медицини. Як відзначає президент Міжнародної асоціації вертеброневрологів професор Олександр Якович Попелянський (2003) — син відомого у всьому світі вченого професора Якова Юрійовича Попелянського, що нині мешкає і працює в Америці: «Основні першоджерела з мануальної медицини містяться у лондонському музеї Всесвітньої історії медицини. Інформація просочувалася в колишній СРСР мікроскопічними порціями лише на ентузіазмі одиничних допитливих дослідників — сміливців, що наважилися ввезти в країну відомості стосовно дуже непопулярного в ті суворі часи методу лікування. Завдяки одному з таких лікарів, нейрохірургові В.К. Яровому, нам удалося на початку 80-х відкрити цю щільну завісу історії».

На підставі системного аналізу зарубіжної наукової літератури з історії розвитку мануальної медицини і теоретичних узагальнень автор подає працю, в якій найдетальнішим чином викладено: історію розвитку мануальної медицини, анатомічну

будову та біомеханіку опорно-рухової системи, патогенез функціональних блокувань міжхребцевих і периферичних суглобів, диференційну діагностику хвороб хребта і суглобів, методологію способів мануальної терапії майже на всіх суглобах опорно-рухової системи, ускладнення мануальної терапії та їх чинники, різні методи лікування блокувань суглобів і медико-соціальне значення мануальної медицини. Навчальний посібник містить виключно великий обсяг науково-прикладних знань, які цілком сприятимуть високому поліклінічному рівню освічення мануальних терапевтів і широкого кола практичних лікарів.

Наукова новизна поданого навчального посібника не викликає сумніву. Автор уперше подає власноручно розроблену комплексну навчальну програму з мануальної медицини, а зміст розділів його підручника розкриває шляхи вирішення поставлених автором завдань.

У розділі 2 «Історія розвитку мануального лікування хребтових захворювань і блокувань суглобів», що містить 34 сторінки тексту і 24 ілюстрації, автор з позиції сучасного становища у практичній медицині висловлює власне ставлення до костоправства, і його ствердження про те, що «сучасні неврологічні стаціонари переповнені жертвами костоправів», слід вважати цілком справедливим. «Боротися зі знахарством і костоправством, — як про це говорить автор, — значно доцільніше шляхом наукового дослідження і опанування їхніми способами лікування, ніж звичайними злістю і нападом на них».

Розділ 3 «Анатомія, фізіологія, патологічна анатомія й біомеханіка опорно-рухової системи» складає 41 сторінку тексту і 36 чітко виконаних ілюстрацій. У цьому розділі автор подає анатомічну будову утворень опорно-рухової системи (ОРС), його функції та розкриває патомеханізми утворення функціональних блокувань суглобів. Наведено також опис чинників, що призводять до розвитку патологічної постави людини.

Розділ 4 «Обстеження опорно-рухового апарату» містить 45 сторінок тексту і 58 рисунків. У цьому розділі автор достатньо зрозуміло подає знання із загального, ортопедичного, неврологічного, рентгенологічного, інструментального та інших методів обстеження пацієнтів з патологією опорно-рухової системи. Матеріал, що подається в розділах 3 і 4,

може бути цілком використаний у викладацькій роботі на факультетах фізичної культури і спорту у гуманітарних ВНЗ.

Автором інтерпретовано власне бачення цілої низки псевдохребтових захворювань (псевдомігрені, псевдогіпертонічної хвороби, псевдострусу мозку тощо), які досить часто вводять в оману навіть достатньо освічених лікарів, зроблені конкретні висновки щодо показань і протипоказань до мануальної терапії та чинників ускладнень цього виду лікування. Про все це йдеться в розділі 5 «Клініка й диференційна діагностика хребтових захворювань, нервової системи та периферичних суглобів», який містить 71 сторінку тексту.

Окремо слід відзначити грамотність категоріально сформульованих автором понять, таких як: сутність мануального способу, правила і техніка його виконання, чому присвячено найголовніший і найбільший за обсягом розділ 6 «Методологія мануальної терапії», що містить 78 сторінок тексту і найбільшу кількість (138) ілюстрацій. Цей розділ є головним, оскільки в ньому подано методологію виконання ручних способів мануальної корекції функціональних блокувань майже всіх суглобів опорно-рухової системи (ОРС): від суглобів фаланг пальців кисті до суглобів фаланг пальців стопи. Починаючи розділ з опису оснащення мануального кабінету, автор послідовно подає інші, надзвичайно важливі знання, що стосуються поняття про мануальний спосіб, показань і протипоказань до мануальної корекції, правил виконання мануальної діагностики суглобів і самого мануального способу, техніки виконання мануальних способів на окремих суглобах хребта і периферичних суглобах. Подано також окремі підрозділи, присвячені опису техніки виконання способів постізометричної релаксації м'язів (ПІРМ), засобів фіксації суглобів після мануальної терапії та профілактики можливих ускладнень мануальної терапії. Майже кожен спосіб у цьому розділі ілюструється рисунком чи фотографією високої якості.

Розділ 8 «Тестовий контроль» за суттю є також новизною підручника. Тестові завдання для оцінки знань мануального терапевта подано відповідно до вимог уніфікованої програми післядипломного навчання, затвердженої Міністерством охорони здоров'я України. Ці контрольні тести з великим успіхом можна використовувати в якості державної атестації, тобто складання іспиту різними фахівцями іншого медичного профілю: невропатологами, травматологами, реабілітологами, спеціалістами лікувальної фізичної культури та ін.

Завершується підручник поданням термінологічного словника-довідника, який містить наймену-

вання та пояснення суті найбільш уживаних у травматології, неврології, реабілітації та мануальній терапії термінів. Але найголовнішою цінністю цього підручника є те, що він уперше подається нам державною українською мовою.

Автор статті знайомий і з попередніми монографіями В.К. Ярового: «Основы мануальной терапии» (1999) та «Мануальная диагностика и лечение функциональных блокировок суставов» (2005), поданими також у якості навчальних посібників. Незважаючи уваги на те, що ці монографії подано російською мовою, вони також не мають аналогів у сучасній медичній науковій і навчальній літературі. Зазначені праці, численні наукові статті та винаходи автора склали найбільшу теоретичну основу для написання навчального посібника. Слід особливо відзначити ще й такий важливий чинник, що Яровий В.К. створював навчальний посібник, мешкаючи і працюючи в російськомовному місті Севастополь. Можна лише уявити, як авторові не легко доводилося здобувати консультації чи поради з правопису української мови, оскільки у цьому місті чисельність спільноти фахівців-мовознавців є значно обмеженою.

На відміну від численних навчальних посібників і підручників, новітністю посібника В.К. Ярового є те, що після кожного розділу подано запитання для самоконтролю, які сприятимуть більш поглибленому оволодінню знаннями, а також надано окремим розділом «Контрольні тести», призначені для державної атестації фахівців, тобто для складання іспиту з мануальної терапії. Велика кількість (257) ілюстрацій у вигляді високоякісних, зрозумілих рисунків і фотографій сприятиме більш поглибленому засвоєнню поданого в підручнику матеріалу.

Працю такого високого гатунку слід вважати «Абеткою» чи «Малою енциклопедією» з мануальної медицини, оскільки аналогів на цей час ми не зустріли навіть у світовій медичній літературі. Немає жодного сумніву в тому, що поданий навчальний посібник буде корисним для студентів вищих медичних навчальних закладів і широкого кола практичних лікарів. Слід також відзначити, що цим посібником можна з великим успіхом користуватися і у вищих гуманітарних навчальних закладах у процесі викладання знань з анатомічної будови і біомеханіки опорно-рухової системи, постізометричної релаксації м'язів і способів її виконання на факультетах фізичної реабілітації та фізичної культури і спорту.

На підставі викладеного вважаю, що навчальний посібник Ярового В.К. «Клінічна мануальна медицина», поданий державною мовою, є надзвичайною

подією в Україні, оскільки наукова та практична медична громадськість давно мала велику потребу в ньому. Праця В.К. Ярового «Клінічна мануальна медицина» цілком відповідає вимогам ВАК України щодо подання знань у вищих медичних навчальних закладах. Вона рекомендована МОЗ України як навчальний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів 1–4 рівня акредитації. Вважаю доцільним висловити власне враження про автора підручника. Упродовж майже сорока років мав нагоду особисто спілкуватися з ко-

лишнім головним нейрохірургом Кіровоградської області Володимиром Купріяновичем Яровим — тепер вже 75-річною людиною, обдарованою великими здібностями, викладацьким талантом, з творчим натхненням і працездатністю, збагаченою непростим життєвим досвідом, який володіє широким обсягом знань з галузей клінічної медицини та інших прикладних і фундаментальних наук.

Вважаю також, що автор за свою сумлінну працю заслуговує на велику повагу та шану, а його навчальний посібник заслуговує на перевидання.

Завідувач хірургічного відділення
Голованівської районної лікарні Кіровоградської області
А.А. Поліщук

Стаття надійшла до редакції 27.08.10

ВНИМАНИЮ АВТОРОВ

В связи с тем, что журнал внесен в Перечень научных специализированных изданий, в которых могут публиковаться результаты диссертационных работ, обращаем ваше внимание на необходимость указывать на титульном листе статьи следующие сведения: 1) фамилию, инициалы; 2) название статьи; 3) полное название учреждения и отдела (кафедры, лаборатории), в котором выполнена работа. Фамилия автора и учреждение, в котором он(она) работает, должны быть снабжены одним цифровым индексом.

Кроме того, согласно требованиям ВАК, для публикации в журнале просьба предоставлять на отдельном листе сведения о каждом авторе: 1) фамилию, имя и отчество; 2) должность; 3) полный почтовый служебный адрес и e-mail; 4) номер служебного телефона и факса. Следует указать контактное лицо.

При подготовке статьи следует соблюдать правила для авторов, публикуемые в журнале.